

is due to changes in the social reconstruction of science. There are analyzed the ideas, principles and provisions of «ethnomethodology», in which it is described that the problem circle of social science, at the end of the XXth century, received a new interpretation in the process of transformation. The object of the research to be practical actions, activities, communication, a description of the valuable orientations of the activities which was carried out by individuals in society. The task of this direction is to construct sociocultural research to resist the researcher and the object under research. The observer, in turn, forms one entity with the object and is included in the context of description, everyday communication and language. These researches relate to individual situations, communicative practices, rational analysis situational.

Keywords: history of science, social history of science, ethnography of science, anthropology, social anthropology, ethnomethodology.

* * *

УДК –1:159.954(09)

Sanotska N. Ya.,

Ph.D., profesor nadzwyczajny, profesor filozofii
Uniwersytetu Narodowego «Politechnika Lwowska»
(Ukraina, Lwów), sannata@ukr.net

ЧЛОВЕК В СЕТИ: АНАЛИЗА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОЗОФІЧНА

Stwierdzono, że problem ludzkiej egzystencji w środowisku sieciowym informacje znajdują się w poznawczym, szacunkowych, komunikacji i formie indywidualizowanej. Osoba mająca dostęp do ogromnej ilości informacji, ale nie jest w stanie przetworzyć nawet te, których potrzebuje bezpośrednio. Potencjalnie jest ona otwarta do komunikowania się ze światem za pośrednictwem technologii informacyjnych, ale jednocześnie wydaje się być otwarty do interakcji społecznych i komunikacji. Wolność informacja pojawia się podstawą praw człowieka, ale zapewnia również potężną manipulację zachowań. Stwierdzono, że wiele informacji, które dana osoba otrzymuje z różnych źródeł wymaga jednolitości i standaryzowanosti świadomość, że informacja indywidualna przestrzeń jest wypełniona obu szablonów i wszechstronny.

Słowa kluczowe: sieć, informacja, poczta ludzka.

(стаття друкується мовою оригіналу)

U schyłku XX wieku ludzkość wkroczyła w nowy etap rozwoju, a mianowicie, w epokę społeczeństwa informacyjnego wraz ze wszelkimi jego osiągnięciami, sprzecznościami oraz konfliktami. Zmianom podlega nie tylko sam proces produkcji lecz także sposób życia, światopoglądy i systemy wartości.

Radykalnie przeobrażają się narzędzia, sposoby, technologie przekazu i ochrony informacji, powiększają się również jej obszary, stając się coraz szerzej dostępne dla ludzi.

Zachodzące zmiany obejmują wszelkie sfery funkcjonowania społeczeństwa, tworząc przy tym zasadniczo nową społeczno-kulturową rzeczywistość. Nowoczesne technologie komunikacyjne nadają odmienne cechy relacjom społecznym oraz przekształcają ich poziom, a charakter sieciowy staje się jedną z najbardziej istotnych identyfikatorów społeczeństwa informacyjnego.

Marshall McLuhan, słynny badacz zasobów informacyjnych oraz komunikacji, uważał, że współczesne społeczeństwo składa się z sumy aktów komunikacji, które w nim zachodzą [7]. Globalna sieć jest aktywnie wykorzystywana we wszystkich sferach życia człowieka, rozwija się dynamicznie oraz tworzy we współczesnym społeczeństwie informacyjną strukturę, będącą alternatywą tradycyjnej.

Według Johna Naisbitta istnieją trzy podstawowe przyczyny, pozwalające wyjaśnić dlaczego sieci są ważną formą społeczną: 1. zanik struktur tradycyjnych, 2. przeładowanie szumem informacyjnym, 3. zanik hierarchii. Siła takich sieci tradycyjnych, jak rodzina,

kościół i sąsiedztwo, we współczesnym amerykańskim społeczeństwie ulega rozproszeniu. Powstałe luki uzupełniają nowe sieci zaspakajające potrzebę przynależności człowieka do jakiejś wspólnoty [8].

Transformacje społeczne są spowodowane przede wszystkim zmianami form komunikacji, w których współczesna, dokonywana na dystans komunikacja, zmieniała parametry tradycyjnej lokalizacji życia społecznego, niszcząc bezpośrednio, rodzinne i przyjacielskie relacje. Dlatego, w próbach refleksji nad współczesnym społeczeństwem nabiera znaczenia koncepcja społeczeństwa sieciowego.

W ciągu wieków można zauważyć ewolucję znaczenia słowa «sieć». Pierwotnie wyraz ten należał do zakresu pojęć z kategorii rybołówstwa; plecionka z nici lub sznurka służąca do połowu ryb, była i nadal jest głównym instrumentem pracy rybaka. Korzystając z sieci, można nakarmić ciało. W Nowym Testamencie sieć to słowo oznaczające wzór życia, za pomocą którego uczniowie Jezusa karmiła ducha: łowią ludzi, aby nawrócić ich na drogę wiodącą do życia wiecznego. Współcześnie wyraz «sieć» kojarzy się nam przede wszystkim z Internetem – sprawcą prawdziwej rewolucji informacji i komunikacji. Tak rozumiana sieć powstaje poprzez nagromadzenie określonych obiektów, które współdziałają pomiędzy sobą na podstawie połączeń liniowych, bazujących na zasadzie zdecentralizowanego systemu łączności. Zasadne wydaje się zatem pytanie: jaka jest obecnie rola takiej sieci i czym karmi się dzięki niej człowiek?

W nowoczesnej przestrzeni komunikacji głównym podmiotem działającym jest sama informacja, która wywołuje nieskończony ciąg interpretacji ze strony odbiorców przekazów medialnych. Owa informacyjna potęga kształtuje świadomość współczesnego człowieka produkując masowo mity, symbole i stereotypy. Wytwory środków masowego przekazu oraz zasoby internetowe, podawane za pomocą komunikatów, filmów i reklam mistyfikują powszechną świadomość, przekształcając świat realny w świat złudzeń i iluzji – hiper rzeczywistości, podstawą której jest «symulacja» [1]. Człowiek w takim świecie jest zdolny jedynie do powierzchniowej percepcji komunikatów; nie dokonując głębszej analizy nie jest w stanie z nich korzystać w sposób praktyczny, odbiera tylko wrażenia.

Dla przeciętnej osoby wirtualne środowisko sieci internetowych przybiera bardzo atrakcyjną postać ponieważ daje złudzenie realizacji trudnych, wręcz niemożliwych do spełnienia zamiarów i oczekiwań.

W kontekście potencjału Internetu jako interaktywnego i globalnego narzędzia komunikacji ogromnego znaczenia nabrała wolność. W granicach Internetu człowiek zwalnia się od wszystkich form wewnętrznego i zewnętrznego przymusu, ról społecznych i reguł postępowania. Dzięki wirtualnej sieci ludzie mają możliwość porozumiewania się poza granicami własnej cielesności, unikając przy tym identyfikacji klasowej, narodowej, a nawet płciowej.

Typ komunikacji internetowej, anonimowej, usuwa zarówno obiektywne (np. przestrzenne) jak i subiektywne (np. emocjonalne) przeszkody w komunikacji. Wypowiedź anonimowa minimalizuje zagrożenia, które pojawiają się w wypowiedzi jawnej, przez co realizują najszybsze pragnienia człowieka. Rozmówca psychicznie uwalnia się od obowiązku autoprezentacji, konstruując taki obraz, który sobie z własnej woli zaprojektował. Pojawia się wówczas istotne pytanie: co jest przyczyną tworzenia «wirtualnych postaci»

w komunikacji internetowej? Czy jest nią niezadowolenie z realnej tożsamości społecznej, chęć zdobycia nowego doświadczenia, nowych wrażeń, pragnienie realizacji czegoś dotychczas niezrealizowanego w realnym życiu? Ów problem staje się jednym z punktów wyjścia współczesnych badań psychologicznych. Z jednej strony, mogą w tym być obecne motywy pozytywne: autoprezentacja w przestrzeni internetowej, z wirtualnie skonstruowanym «Ja», jako wyraz niezrealizowanych marzeń, niespełnionych potrzeb, a z drugiej, jako wyraz – ukrytych w rzeczywistości realnej – agresywnych tendencji, nieakceptowanych w środowisku społecznym popędów. Wówczas ma miejsce pewnego rodzaju tworzenie «wirtualnej projekcji identyczności». Według Natalii Zudilinoj, «w wirtualnej przestrzeni Internetu umysł człowieka poddaje się sugestii, że wychodzi on poza granice samego siebie, tworząc różne obrazy tożsamości, które nie są z nim związane i za które nie ponosi odpowiedzialności» [11].

Sergiusz Datsiuk uważa, że wolność, zgodnie z jej klasycznym rozumieniem, nie istnieje w sieci, jak również brak jest kontroli autentyczności wypowiedzi i ich adresatów. Zwykle ustna lub pisemna wypowiedź jest potwierdzana przez swojego autora. Wypowiedzi elektronicznej brakuje zarówno autentyczności jej autora, jak i jego słowa: jeżeli tekst nie jest podpisany, wówczas niemożliwe jest wyjaśnienie, kto rozpowszechnił w sieci te lub inne treści. Co więcej, same komunikaty mogą ulegać zmianom, usunięciu i ograniczeniu dostępu za pomocą hasła bądź zmieniać swoją lokalizację. Wszelkiego rodzaju kopie nie są gwarancją autentyczności, gdyż trudno jest określić, czy dane treści i sformułowania są zgodne oryginałem. «Dlatego słowo elektroniczne nie jest faktem» [4].

Do głównych form dyskursywnych praktyk w przestrzeni sieciowej należy zaliczyć rozprzestrzenianie, powielanie, replikację (transmisja tej samej treści w różnych formach), przekodowanie (jedna treść w różnych systemach kodów), ciągłą aktualizację, komentowanie itp. Same struktury sieciowe są policentryczne, a ich całość jest zabezpieczona multifunkcyjnymi kanałami komunikacji. Na przykład, według interpretacji Niklasa Luhmanna, fundamentem społeczeństwa jest komunikacja, która integruje wszystkie potencjały ludzkie oraz posiada własną realność i autonomię [5]. Rozpowszechnianie nowych struktur sieciowych pozwala mówić o zjawisku kultury sieciowej [6]. Naukowcy koncentrują się na takich jej aspektach jak: gra wyobrażeniami, rozmywanie egzystencji w postrzeganiu estetycznym, sztuczność i pozorowanie w przejawach bytu, rozproszenie człowieka w symulacjach oraz utrata głębi istnienia. Wyłaniają się zatem pytania: jakim sposobem kultura sieciowa wywiera tak mocny wpływ na zasadnicze elementy ludzkiego bytu, postrzegania świata oraz systemu wartości; jakie procesy mające wpływ na społeczeństwo są wiodące, a jakie pochodne?

Współczesny niemiecki filozof Wolfgang Iser w pracy pt. *Undoing aesthetics*, zwraca uwagę na totalną estetyzację, która rozszerza się od stylu indywidualnego do dyskursu teoretycznego [10]. Rzeczywistość materialna poddaje się pod wpływ technologii, rzeczywistość społeczna – pod wpływ sieci i mediów, a rzeczywistość subiektywna – pod wpływ afektów poprzez rozkład norm etycznych. Reasumując spostrzeżenia Isera: wszechobecna estetyzacja oznacza przedstawienie realności w takich postaciach, które wcześniej człowiek dopasowywał jedynie

do sztuki, mianowicie, w postaci rzeczywistości sztucznie skonstruowanej, zmiennej, płynnej, istniejącej bez jakiegokolwiek fundamentu.

Jednym z najbardziej charakterystycznych wyrazów kultury sieciowej jest hipertekst, który według Castellsa wyraża sens jako audiowizualną mozaikę; obserwujemy zalew informacji, która jest wielokrotnie interpretowana, kopiowana, komentowana [3].

Modus aktualności w najbardziej optymalny sposób wymusza aby maksymalnie pomnażać informację o nim i wokół niego. Wówczas nie jest ważne, czy informacja jest prawdziwa lub fałszywa, ważna jest jedynie szybkość jej wprowadzenia oraz ciągła jej transmisja. Na pewnym etapie transmisji danych odstęp pomiędzy ich porcjami staje się niezauważalny. Rzeczywistość rozplywa się w hiper-rzeczywistości, co również świadczy o całkowitym scaleniu tego, kto wytwarza, przekazuje oraz otrzymuje wiadomości. Człowiek zamyka się w świecie wtórnych obrazów, a próby odnalezienia źródła odsyłają do rzeczywistości zasobów masowego przekazu. Walerij Sawczuk uważa, że funkcjonująca w taki sposób informacja może zaistnieć dzięki symulacji wiedzy. «Choroba informacyjna» przenika do człowieka w odpersonalizowanej przestrzeni codziennego przekazywania wiadomości, wymiany fragmentami znaczeń oraz przemieszania wszystkiego ze wszystkim. Sam człowiek staje się środowiskiem nieskończonego obrotu informacji. Taki proces wciąga człowieka, ponieważ dla wydobycia, przekazywania i korygowania informacji wysiłek jest zbędny [9].

Warto podkreślić, iż technologie sieciowe w wyraźny sposób wpływają na zmianę dostępu do wiadomości, szybkość operacji myślowych i komunikacyjnych, odczuwanie czasu, umożliwiają połączenie różnych punktów na całym świecie, a także kształtują obraz świata, modele zachowania, myśl społeczną, autoidentyfikację [2].

Środowiska sieci i mediów nie należy sprowadzać jedynie do narzędzi przekazywania informacji bądź zwykłego zasobu komunikacji. Należy przez to rozumieć, że ma ono zdolność do pobudzania i transmisji pewnych kodów kulturowych. Zresztą, aktywność społeczna w sieci realizuje się w sposób bardzo wyrazisty, przez co problemy, które powstają w tym kontekście oraz wiążą się z przejawami bytu człowieka, można określić jako: medializacja osoby, wizualizacja myślenia, transformacja istoty autorstwa, nowe pojmowanie twórczości człowieka oraz jego cech genderowych i ról społecznych.

Kultura sieciowa jako fenomen komunikacyjno-kognitywny, formuje zasady światopoglądowe na drodze transmisji znaczeń, a także dyskursywnych sformułowań, ocen, mitologemów. Podstawową jednostką kultury sieciowej – zamiast człowieka – staje się komunikat. Natomiast sama informacja w przestrzeni sieciowej przebiera bardzo różnorodną postać, np. implicytną oraz eksplicytną, pragmatyczną i przedmiotowo-logiczną, estetyczną i semantyczną.

Człowiek ztraca wartość swojej prywatności, gdy prawie wszystkie aspekty jego życia są publikowane i udostępniane szerokiemu kręgowi odbiorców. Ich reakcje wpływają na tożsamość użytkownika sieci, ponieważ wówczas podstawową rolę w procesie identyfikacji osoby odgrywają wirtualne społeczności.

Funkcjonowanie człowieka w przestrzeni sieciowej nabiera takich cech charakterystycznych jak: uproszczone

способы działania, łatwy i szybki sukces, szerokie spektrum możliwości, nieobciążone odpowiedzialnością dokonywanie wyborów oraz szeroki krąg przyjaciół i znajomych. Człowiek przebywa w stanie nieokreśloności, gdyż zatracca się fundament, na którym zbudowane były wyższe wartości, uproszczeniu ulegają normy społeczne oraz kanony paradygmatu klasycznego. Innowacje technologiczne stają się zagrożeniem dla rzeczywistości naturalnej i socjokulturowej.

Wirtualne, medialne symulacje stają się bardziej realistyczne niż sama rzeczywistość. Człowiek wchodzi w warunki socjokulturowej rzeczywistości, które nie podporządkowują się doktrynom totalnym. Pojawia się zjawisko acentryzmu, tracą swoje znaczenie pojęcia państwa, narodu, tradycji, wyznania religijnego, które stanowiły kiedyś centrum odniesienia. Żaden z tych elementów nie ma obecnie znaczenia priorytetowego.

Znany współczesny amerykański badacz John Naisbitt w obszernej rozprawie pt. *Megatrendy* postuluje horyzontalny model połączeń sieciowych, które są optymalnym modelem zmiany i tworzą nowe, efektywne społeczeństwo dzięki temu, że każdy podmiot staje się centrum w sieci [8].

Ludzie coraz częściej identyfikują siebie z powszechnie znanymi markami (z tym, co jedzą, jak się ubierają, gdzie spędzają wakacje). Powstaje zagrożenie utraty tożsamości oraz przeobrażenia się człowieka w dodatek do technosfery. Prawie do wszystkich sfer życia przenikają procesy imitacyjne (symulakry), które wywierają wpływ na identyfikację jednostki.

Wirtualna przestrzeń sieciowa pozwala człowiekowi w maksymalny sposób zwalczyć odwieczny konflikt pomiędzy zewnętrzną, fizyczną ograniczonością oraz wewnętrznym poczuciem nieskończoności. Na plan pierwszy wysuwają się pragnienia człowieka o byciu innym i autonomicznym. Człowiek stara się realizować siebie w warunkach pomnażających się znaczeń i interpretacji, reguł oraz zasad. Szybkie tempo życia prowadzi do eliminacji dotychczasowych form komunikacyjnych i wiedzy do powstania jej nowych typów, nowych praktyk socjokulturowych.

Reasumując, należy stwierdzić, że w informacyjnym środowisku sieci kwestie egzystencjalnej określoności człowieka wyrażają się w różnorodnych postaciach: kognitywnej (człowiek ma dostęp do ogromnych zasobów informacji, lecz nie jest zdolny przetworzyć nawet takiej części, która jest dla niego bezpośrednio potrzebna), aksjologicznej (wolność informacyjna jest podstawą do realizacji praw człowieka, lecz również przewiduje potężne możliwości manipulacji zachowaniem), komunikacyjnej (potencjalnie człowiek jest otwarty na komunikowanie się z całym światem poprzez technologie informacyjne, ale jednocześnie jest on zablokowany interakcyjnie, a przy tym powiązany z innymi poprzez zamknięte systemy informacyjne) oraz zindywidualizowanej (różnorodność informacji, którą człowiek otrzymuje z wielorakich źródeł, wymaga od świadomości unifikacji oraz standaryzacji: przestrzeń informacyjna jednostki jest bardzo różnorodna, są w niej miejsca zarówno na szablony jak i rozwiązania poza szablony).

Bibliografia

1. Jean Baudrillard. Symulakry i symulacje. Tłumaczenie: Sławomir Królak. Wydawnictwo Sic! – Warszawa, 2005.

2. Zygmunt Bauman. Płynne czasy: życie w epoce niepewności. Tłumaczenie: Maciek Zakowski. Wydawnictwo: Sic! – Warszawa, 2007.
3. Castells M. The Network Society, tłum. E. Elgar. – 2004. – 464 s.
4. Datsiuk S. Paradoksalna intencja swobody w Internecie. – http://www.uis.kiev.ua/~xyz/par_int.html.
5. Luhmann N. Mediakomunikacje. – 2005. – 276 s.
6. Luhmann N. Realnost massmedia, tłum. A. Antonowski. – 2005. – 256 s.
7. Marshall McLuhan, Galaktyka Gutenberga. Tworzenie człowieka druku, przeł. A. Wojtasik, Narodowe Centrum Kultury. – Warszawa, 2017.
8. Naisbitt J. Megatrendy. Dziesięć nowych kierunków zmieniających nasze życie, przeł. P. Kwiatkowski. – Poznań, 1997.
9. Sawczuk W. Kontury postinformacji. – <http://anthropology.ru/ru/text/savchuk-vv/razdel-i-kontury-postinformacii>.
10. Welsch W. Estetyka poza estetyką, przeł. Katarzyna Gućzalska, redakcja naukowa: Krystyna Wilkoszewska, Universitas. – Kraków, 2005.
11. Zudilina N. Manifestacja identyczności w Internecie: projekcje wirtualne. – www.kpi.kharkov.ua/.../Haykova.../Zudil.pdf.

Sannatska N. Ya., PhD, associate professor, chair of Philosophy, National University «Polytechnic of Lviv» (Ukraine, Lviv), sannata@ukr.net

Human in a network: social and philosophical analysis

In information environment of a network the problems of human existence are explicated in cognitive (an individual has access to immense volumes of information but cannot process even those bulks that they need), axiological (freedom of information becomes the basis for exercising human rights but also presupposes powerful opportunities for behavioral manipulations), communicative (potentially an individual is open to communication with the whole world through information technologies, yet at the same time they are closed for social interaction and communication; they are connected to the whole world but through closed information systems) and individualized (diversity of information which the person receives from various sources requires the consciousness to be unified and standardized, hence information environment of an individual is both filled with stereotypes and universal) ways.

Keywords: network, information, post-human.

Саноцька Н. Я., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна, Львів), sannata@ukr.net

Людина в мережі: соціально-філософський аналіз

Встановлено, що проблеми існування людини в інформаційному середовищі мережі виявляються в когнітивному, ціннісному, комунікативному та індивідуалізованому вигляді. Людина має доступ до величезних масивів інформації, але не здатна опрацювати навіть ті, які їй необхідні безпосередньо. Потенційно вона є відкритою для спілкування з усім світом через інформаційні технології, проте одночасно постає закритою для соціальної взаємодії і комунікації. Інформаційна свобода постає основою реалізації прав людини, але і передбачає потужні можливості маніпуляції поведінкою. Виявлено, що різноманітність інформації, яку отримує людина з різних джерел, вимагає від свідомості уніфікованості і стандартизованості, тобто інформаційний простір особистості одночасно і наповнений шаблонами, і універсальний.

Ключові слова: мережа, інформація, постлюдина.

* * *

УДК 316.74:78

Галушко О. С.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Київський національний університет будівництва та архітектури (Україна, Київ), saiz131982@gmail.com

АНАЛІЗ ФОРСАЙТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЯК ЗАСОБУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Розглянуто форсайтні технології та їх вплив на суспільство. Метою дослідження було розкриття потенціалу форсайтних технологій як засобу соціокультурних перетворень, зокрема в Україні.

Досліджується саме поняття «форсайт». На основі аналізу сучасної української та іноземної спеціалізованої літератури по темі вводиться авторське означення форсайту.